

Слід також зауважити, що величезний вплив має ІТ-тер-мінологія англійською мовою. Серед молоді дуже поширений англійський сленг у зв'язку з активним спілкуванням в Інтернеті та можливістю виїзду за кордон. Крім того, багато інформації поширюється на CD- та DVD-дисках, дуже популярними є книги російською та англійською мовами, просто й недорого мати доступ через супутниковий зв'язок до телевізійних російських, англомовних та інших каналів.

Отже, сьогодні в Україні завдяки розвитку інформаційних та телекомунікаційних мереж переважає вплив англійської мови на українську, який з подальшим розвитком інформаційного суспільства і глобалізацією буде поширюватися. До чого це приведе в Україні зокрема та у світі в цілому - важко сказати впевнено, але можна передбачати, що в найближчому майбутньому поширюватися як міжнародна буде не універсальна мова на зразок есперанто, а англійська. Питання ж національної ідентичності і збереження національних мов залишається проблемним, і з розвитком сучасних інформаційних технологій ця проблема буде, очевидно, поглиблюватися.

Н.В. Артикуца, кандидат філологічних наук, доцент

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ НОРМОТВОРЧОСТІ

Однією з важливих передумов утвердження України як демократичної, соціальної, правової держави є удосконалення нормативно-правової бази на основі сучасних досягнень правознавчої науки і нормотворчої техніки. Адже ступінь досконалості законодавства, його ефективність і належне застосування залежать, з одного боку, від рівня розвитку правознавчої науки, втілення її концептуальних ідей у практику нормотворчості, всебічного науково-теоретичного і методологічного забезпечення нормопроектувальної діяльності, з іншого - від рівня розвитку самої нормотворчої техніки як системи практичних засобів, методів і прийомів творення правових норм.

Проблема підвищення якості вітчизняної законодавчої бази набуває особливої актуальності в нинішніх умовах, коли суттєве зростання кількості нормативно-правових актів та їх прийняття без належної методологічної бази, без дотримання юридично-технічних та мовностилістичних вимог до тексту нормативно-правового характеру, без урахування національних і міжнародних термінологічних стандартів призводить до низки негативних явищ: правові колізії, термінологічні розбіжності, двозначність у тексті закону, алогізми та інші види помилок (лексичних, смислових, стилістичних, граматичних тощо).

Юридична лінгвістика як новий перспективний напрям міждисциплінарних досліджень покликана синтезувати здобутки багатьох наукових та прикладних сфер: правознавства, мовознавства, логіки, інформатики, герменевтики та інших для того, щоб допомогти правникам, авторам і розробникам законопроектів, професійним нормопроектувальникам у створенні високоякісних нормативно-правових текстів, у розв'язанні численних мовно-термінологічних проблем на сучасних наукових засадах.

Лінгвістичні засади нормотворчої діяльності ґрунтуються на дослідженні та розв'язанні низки актуальних науково-теоретичних і прикладних проблем: мова законодавства, її функції та специфіка на різних мовних рівнях; лінгвостилістичні вимоги до нормативно-правового тексту; термінологія законодавства, її семантичні, структурні та граматико-стилістичні параметри; уніфікація та стандартизація сучасної української правничої термінології тощо. Вкрай важливим є здійснення лінгвістичного моніторингу законодавчої бази та розроблення на основі цього методичних рекомендацій щодо лінгвістичного забезпечення законотворчої діяльності, належного мовностилістичного оформлення нормативно-правових приписів, а також довідкові та нормативні лексикографічні видання для правників і нормопроектувальників. Потребує вдосконалення система професійної підготовки правників та нормопроектувальників, які повинні одержувати поглиблену фахово орієнтовану лінгвістичну підготовку.

Першим етапом такої підготовки має стати ознайомлення з основними мовностильовими вимогами до законодавчого тексту, якими є офіційність, точність, зрозумілість, стислість, стандартизованість, нормативність, логічність, стилістична однорідність, емоційно-експресивна нейтральність, відсутність індивідуально-авторських рис.

Офіційний характер законодавчого тексту обумовлений його особливою державно-регулювальною функцією та процедурно закріпленою офіційно-документальною формою.

Точність мови закону є найважливішою передумовою однозначного розуміння, тлумачення і виконання правових приписів. Законопроект повинен передавати думку, ідею законодавця максимально точно, не допускати двозначності і довільного тлумачення. Точність та однозначність правових норм - важливі складові змісту ясності, доступності і зрозумілості законодавчого акта.

Зрозумілість мови законопроекту означає, що текст за формою викладу є доступним, нескладним для сприймання, яким і прозорим за змістом. Доступність і зрозумілість законодавчого тексту оцінюється за такими критеріями: простота, ясність, стислість, системність, послідовність.

Стислість тексту законопроекту полягає насамперед у відсутності будь-яких зайвих елементів у викладі правових норм (слів, словосполучень, синтаксичних конструкцій). Лаконічність законодавчого тексту - це поєднання граничної стислості, чіткості і простоти (мови, стилю, композиції).

Стандартизованість є специфічною ознакою законодавчого тексту, обумовленою регламентованістю комунікації в офіційно-діловій сфері. Однотипні ситуації спричинюють використання однакових лексичних і граматичних засобів, стереотипність формул, кліше і синтаксичних конструкцій у законодавчих актах.

Стандартизованість тексту законопроекту виявляється на рівні:

термінології (термінологічні стандарти закріплюють однакове графічне написання і визначення термінів, термінологічних словосполучень, абrevіатур і усталених скорочень і абrevіатур);

номенклатурних назв (власних найменувань установ, організацій, посад, документів);

синтаксису (усталені мовні конструкції, юридичні формули, ділові кліше);

загальної структури документа (типова структура документа одного жанру) та її структурних частин (преамбула, назва, формула оприлюднення, основна частина, перехідні положення, прикінцеві положення);

графічних засобів оформлення нормативних актів (нумерація частин, статей і пунктів, складна і перехресна нумерація, графічне виділення ключових слів у тексті або інших значущих частин).

З метою дотримання державних стандартів щодо оформлення нормативних документів слід керуватися відповідними документами Держстандарту: ДСТУ 1.0:2003. Національна стандартизація. Основні положення; ДСТУ 1.2:2003. Національна стандартизація. Правила розроблення національних нормативних документів; ДСТУ 1.5:2003. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів.

Вимога суворої нормативності тексту законопроекту означає, що він має відповідати всім нормам сучасної української літературної мови (граматичним, лексичним, стилістичним).

Логічність викладу законодавчого тексту забезпечується дотриманням правил і законів формальної логіки при побудові тексту законопроекту. Логічне підґрунтя мають усі вимоги до мови і стилю законопроекту (логічна послідовність викладу, зв'язність компонентів тексту, цілісність, повнота, ясність, простота і точність суджень, обґрунтованість, логічна вмотивованість, несуперечливість та ін.).

Стилістична однорідність законодавчого тексту забезпечується сполученням засобів офіційно-ділового стилю з нейтральними та відсутністю емоційно-експресивного забарвлення. Стиль законопроекту повинен бути спокійним, стриманим, важеним, коректним, без змішування різностильових елементів, які надають мовленню емоційності та експресивності, та індивідуально-авторських мовленнєвих ознак.

Працюючи на текстом майбутнього законодавчого акта, слід враховувати увесь комплекс названих вимог, прагнути максимально втілити їх у тексті шляхом ретельного пошуку найбільш прийнятних мовних засобів і конструкцій, їхньої оцінки за різними параметрами і на основі цього - дібрати оптимальний варіант формулювання законодавчої думки (як на рівні окремої правової норми, так і законопроекту в цілому).

Текст законопроекту має складатися з урахуванням загальних функціонально-стильових властивостей мови законодавства, тематики і жанрової специфіки законодавчого акта. Він повинен демонструвати зразкове літературне мовлення, високу нормативно-правову якість тексту, поняттєво-термінологічну узгодженість із чинним законодавством та мовностилістичну досконалість.

Критеріями відбору мовних засобів для формулювання правових норм є: комунікативна доцільність, стилістична відповідність, сталість, кодифікованість, нормативність, стандартизованість, однозначність змісту та його читацького сприйняття. Юридико-технічна та мовностилістична досконалість тексту - важлива передумова ефективності застосування правових норм.

Л.І. Чулінда, кандидат
юридичних наук

ПРАВИЛА ЮРИДИКО-ЛІНГВІСТИЧНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ТЕКСТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Останнім часом увагу правознавців привертають різноманітні інтерпретаційні проблеми правового регулювання, які не можуть бути розв'язані лише за допомогою накопичених раніше положень тлумачення текстів нормативно-правових актів, а вимагають використання досліджень інших галузей науки. Повноцінна інтерпретація текстів нормативно-правових актів передбачає залучення знань лінгвістики. У процесі з'ясування і роз'яснення правової норми інтерпретатор використовує спеціальні правила юридико-лінгвістичного тлумачення, які враховують специфіку текстів нормативно-правових актів і є результатом узагальнення юридичної практики. Правила юридико-лінгвістичного тлумачення - це сформульовані положення, які сприяють дотриманню однаковості, закономірності в розумінні явищ для використання в подібних випадках.

Правила юридико-лінгвістичного тлумачення, які перевірено практикою застосування нормативно-правових актів, сприяють виявленню істинності розуміння правових норм, оскільки йдеться про пізнання думки правотворця, вираженої у мовній формі. Якщо в процесі мислення інтерпретатор дотримується правил юридико-лінгвістичного тлумачення, його результат може розглядатися як правильний та істинний. Недотримання цих правил дає підстави розглядати інтерпретаційні норми неправильними, а судження про зміст нормативно-правових актів неістинними. Однією з причин появи помилок тлумачення може бути недотримання правил юридико-лінгвістичного тлумачення в процесі тлумачення тексту нормативно-правового акта.

Критерієм правильності вибору значення слів вважаються загально визнані правила мови, які зафіксовані в словниках. Відповідно до цих правил мови, які сформовані в процесі мовної